

HACILARIN İRŞAT HİZMETLERİNDE USUL VE ÖNCELİKLER*

Hac ibadeti, manevî zenginlikleri içeren çok yönlü bir ibadettir. İlk bakışta ferdî bir sorumluluk gibi görünmekle birlikte yerine getiriliş tarzı bakımından sosyal, kültürel ve uluslararası bir özelliğe sahiptir. Bu itibarla ibadet boyutu yanında hacda rehberlik, bilgilendirme, arkadaşlık, eğitim, sağlık, ulaşım, güvenlik, ikamet ve iâşe gibi hususlar da önem arz etmektedir. Bu açıdan, hac organizasyonu düzenleyen kurum ve kuruluşlar daha duyarlı, sorumlu ve donanımlı olmak zorundadır.

Hac ve umre hizmetlerini salt bir turizm faaliyeti olarak değerlendirmek eksik ve hatalı olur. Çünkü yalnız Suudi Arabistan'a yapılan bu ziyaretin temelinde derin bir itikat, ibadet, tarih ve kültür şuuru bulunmaktadır. Unutmayalım ki, hac maksadıyla mukaddes topraklarda bir araya gelen müminler, insanlık adına ortak bir inancı, düşünceyi, kardeşliği ve birliği temsil etmektedirler.

Uygulama, rehberlik ve irşat yönü ağırlıklı olan bu ibadet, Hz. Peygamber (s.a.s.) döneminden günümüze kadar bir disiplin ve organizasyon dâhilinde yapıla gelmiştir. Bugün de bütün İslâm ülkeleri büyük bir gayret ve heyecanla bu hizmeti yerine getirme-

* Bu metin Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Doç. Dr. Fikret KARAMAN tarafından hazırlanmıştır.

ye çalışmaktadır. Ülkemizde de bu önemli hizmet, 1979 yılından itibaren Diyanet İşleri Başkanlığı, 1988 yılından sonra ise; yine Başkanlık ve Başkanlığın gözetim, denetim ve rehberliğinde A Grubu Seyahat Acenteleri ile birlikte yerine getirilmektedir.

Bilindiği gibi hac ibadeti; dilleri, ırkları, eğitim düzeyleri, kültürleri, örf ve âdetleri birbirinden farklı milyonlarca müslümanın aynı zaman ve aynı mekânlarda bir araya gelmesiyle ifa edilmektedir. Bu büyük cemaati oluşturan müminlerin tamamına yakını hayatında ilk defa böylesine olağanüstü bir dinî görevi ifa etmek üzere buraya gelmişlerdir. Nitekim Türkiye'den de her yıl on binlerce vatandaşımız hac ibadetini yapmak üzere kutsal topraklara gitmektedir. Az önce de ifade edildiği gibi, ülkemizde son otuz yıldan beri hac organizasyonu Diyanet İşleri Başkanlığı'nın sorumluluğunda yürütülmektedir. Bu süre zarfında hac organizasyonu düzenleme çalışmalarında büyük mesafeler alınmış ve tecrübeler edinilmiştir. Her yıl, bir önceki yıla göre tespit edilen eksiklikler giderilerek yeni önlemler alınmaktadır.

Hac gibi fevkalâde önemli bir organizasyonda hizmeti daha verimli ve somut hale getirmek için kafile başkanı ve din görevlilerinin iyi hazırlanmaları gerekmektedir. Bu çerçevede şu hususların da göz önünde bulundurulması yararlı olacaktır:

Öncelikle bu faaliyetin yetişkinlere yönelik bir hizmet olduğu unutulmamalıdır. Çünkü yetişkinlerin öğrenme ve kavrama kabiliyeti çocuklara ve gençlere göre daha farklıdır. Hâl böyle olunca programlar hazırlanırken onların olay esnasında tutum ve davranışlarını düzeltmesi hedef alınmalıdır. Zira insanlarda yaş ilerledikçe bireysel farklılıklar da artmaktadır. Bu bağlamda, mesela son beş yıl itibariyle ülkemiz hacılarının yaş ortalamasının % 54 ilâ % 58 arasında değiştiğini hatırlamamız gerekmektedir. 2010 yılı itibariyle toplam 796.250 kişinin hacca gitmek için sıra beklediğini göz önünde bulundurursak bundan böyle

her geçen yıl yaş ortalamasının daha da artacağı kendiliğinden anlaşılacaktır.

Yetişkinlere yönelik programlarda güzel ses ve musikiden de yararlanmak gerekir. Kur'an, kaside ve ilahilerle desteklenen CD ve diğer görsel materyaller kullanılmalıdır.

Bugüne kadar edindiğimiz deneyimler ışığında bir değerlendirme yapmak gerekirse, vatandaşlarımıza; hac yolculuğuna çıkmadan önce, yolculuk anında, Suudi Arabistan'da ve yurda döndükten sonra olmak üzere dört merhalede irşat ve bilgilendirme faaliyetinde bulunulmasının yerinde olacağını söyleyebiliriz. Diğer bir ifade ile hac organizasyonunun başarısı, hac adaylarının söz konusu aşamalarda kaliteli hizmet almalarıyla doğru orantılıdır. Şu var ki; bu alanda başarılı bir sonuç almak için programın uygulanacağı yer, zaman ve görev alacak kişilerin konumu önem arz etmektedir. Şimdi birbirini tamamlayacak olan bu merhalelerde nasıl bir yol izlenmesi gerektiğini biraz daha açmaya çalışalım.

A) Hacca Hazırlık Kursları

Ülkemiz hac organizasyonu çerçevesinde hacca gidecek her vatandaş aylar öncesinden il ve ilçe müftülüklerinde kayıt yaptırmak durumundadır. Kayıt sonrasında hac yolcuğuyla ilgili bilgilere en kolay ve doğru bir şekilde hac kayıt bürolarında ulaşılmaktadır. Dolayısıyla kesin kayıt hakkı kazanmış her hacı adayı uzun bir süre müftülüklerle yakın ve yoğun bir iletişim içersinde olmaktadır. Aynı şekilde müftülükler de yıl içinde kendi il ve ilçelerinde, kutsal yolculuğa katılacak hacı adayları için hazırlıklar yapmaktadır. Müftülüklerce; sorumluluk alanlarında bulunan hacı adaylarının kategorisi (normal, müstakil ve otel gibi), kafile düzeni ile nerede ve ne zaman yola çıkacaklarını da dikkate alarak makul sürelerde "Hacca Hazırlık Kursları" düzenlenmelidir. Buna "Hac İrşat ve Bilgilendirme Seminerleri" de

denebilir. Bu bağlamda kursların başarılı ve verimli geçmesi için il ve ilçe müftülüklerinin aşağıdaki önlemleri almalarının yararlı olacağı düşünülmektedir:

1. Her şeyden önce söz konusu kurs veya seminerlerde görev alacak elemanların hac organizasyonu hakkında hazırlıklı ve donanımlı hâle getirilmeleri gerekir. Bu kurslarda görev alacak elemanlar, Başkanlık veya il müftülüklerince düzenlenecek toplantı ve seminerlerde, irşad programları çerçevesinde anlatılacak konuların içeriği ve usulü hakkında önceden mutlaka bilgilendirilmelidir. Hizmetin özelliği gereğince bu sorumluluğu üstlenenler samimi, heyecanlı ve duyarlı olmalıdırlar. Verilecek bilgilerin doğal, sade, doğru ve anlaşılır olmasına özen gösterilmelidir. Anlatılacak konuların önem ve öncelik sırasına riayet edilerek tam bir özgüven içinde hacı adaylarının huzuruna çıkılmalıdır.

2. Hacca hazırlık kursları için ulaşımı kolay, park yeri olan ve fiziki yönden yeterince ferah mekânlar tercih edilmelidir. Mahalli özellikler de dikkate alınarak okul, Kur'an kursu, salon, otel, cami vb. yerler hazırlanmalıdır. Ayrıca belirlenen kursun gün ve saati, kurs yerinin adresi, telefonu, ulaşım şekli bütün hacı adaylarına önceden yazılı olarak verilmelidir.

3. Kursların ve organizasyonun başarısı için katılım oranı çok önemlidir. Bu hususta da en önemli görev yine müftülüklere ve hacı adaylarına düşmektedir. Her hacı adayı kursa bizzat katılmalıdır. Kimse eşi, akrabası, dostu ve arkadaşı adına vekâlet üstlenmemelidir. Çünkü hac tecrübeleri ve bilgileri herkes için aynı oranda önemlidir. Hayatında ilk kez yapacağı bu ibadetin önemi, heyecanı ve sorumluluğu kavranmalıdır. Unutmayalım ki bu yolculuğun asıl amacı, İslâm'ın beş şartından biri olan haccın, belli bir zaman diliminde ve belirli mekânlarda usulüne uygun olarak ifa edilmesidir. Dolayısıyla bu görev tesadüfe bırakılamayacak kadar ciddi ve önemlidir. Gerekirse kurslarda yoklama dahi yapılmalıdır. Bütün tedbirlere rağmen katılma-

yanlar olursa onlar için de yola çıkmadan önce bir şans daha tanınarak özet bilgiler verilmesine çalışılmalıdır.

4. Kurslarda yazılı materyal yanında CD, kaset, harita ve fotoğraf gibi görsel yayın ve materyaller de kullanılmalıdır. Hacı adaylarının yaş, meslek, kültür ve eğitim düzeyleri farklıdır. Bu nedenle hacı adaylarının tamamının ilgisini çekecek ortak bir yol izlenmelidir. Katılımcıların daha canlı ve dikkatli dinlemelerini sağlamak ve anlamalarını kolaylaştırmak amacıyla hacda okunan telbiye, dua, tekbir ve salâtü selâmlar sesli okunabilir. Hacı adayları yola çıkmadan önce yalnız başlarına Kur'an okumaya, dua etmeye, gördüğü kutsal yerleri tanımaya ve üzerinde düşünmeye hazırlanmalıdır.

5. Hac yolculuğu zahmetli ve sürprizlerle doludur. Bu nedenle, daha erken tanışıp yardımlaşmaları için hacılar buldukları illerde mümkünse kabile ve grup düzeni içinde kursa devam etmelidir. Böylece aynı kabile ve grupla seyahat edecek hacılar, kabile başkanı ve din görevlilerinin birbirleriyle tanışmaları sağlanmalıdır. Tabiatıyla hac yolculuğu bir âlemde diğeri gerçekleştirilen ve tarihin en eski geleneklerini ihtiva eden yolculuklardan biridir. Ruh ve beden birbine eşlik ettiği bu coşkulu yolculuk, âhiret yolculuğunun bir provası olarak algılanmalıdır. Çünkü hacılar, bir müddet sonra bembeyaz ihramlarıyla nehir misali akıp milyonların oluşturduğu insan denizine katılacaklardır. Bu nedenle kurs süresince yolculuk adabı, kul hakkı, vasıtalarından yararlanma, trafik kuralları, ortak mekânları birlikte kullanma, paylaşma, kurallara riayet etme ve yardımlaşma gibi sorumlulukların da başlı başına bir ibadet olduğu hatırlatılmalıdır.

6. Vatandaşlar yola çıkmadan önce hac ibadetinin fazileti, içeriği ve dinî vecibelerin (farz, vacip ve sünnetlerin) yerine getirilişi konusunda bilgilendirilmeli ve hazırlanmalıdır. Özellikle organizasyonun her aşamasında sabır, irade, azim, gayret, umut ile takvanın en büyük azık ve zenginlik olduğuna vurgu yapılmalıdır.

B) Yolculuk Esnasında

Hac konusunda irşat ve bilgilendirme etkinliklerinin ikinci aşamasını yolculuk anı oluşturmaktadır. Bilindiği gibi hacı adayı heyecan, gözyaşı ve hıçkırıklarla uğurlanıp yola çıkmaktadır. Artık o Allah'ın misafiri ve O'na emanettir. Akraba, dost, arkadaş ve komşularına veda ederek hüznün ve sevincin bulunduğu bir atmosferle ayrılmaktadır. Mal, mülk, eşya ve makam gibi ruh dünyasını meşgul eden ağırlıkları geçici de olsa geride bırakmıştır. Onları bu güzel duygularla hedefine kavuşturmak için yol boyunca onlara rehberlik yapmak, yardımcı olmak ve onları bilgilendirmek açısından şu hususlar göz önünde bulundurulmalıdır:

1. Hacı adayları, bağlı buldukları kafilenin havaalanına nasıl ve ne zaman intikal edeceği hususunda müftülük, kabile başkanı ve din görevlileri tarafından mutlaka bilgilendirilmelidir. Beraberlerindeki bagaj ve eşyalarının üzerine isimlerini, kabile ve telefon bilgilerini yazmalarının, bagajlarını mümkünse uçağa bizzat teslim etmelerinin daha uygun olacağı hatırlatılmalıdır.

2. Havaalanlarında önceden ilgililerle görüşülerek hacıların ibadet etme, ihrama girme ve uçağa geçmeden önce yapacakları diğer işler kendileriyle paylaşılmalıdır.

3. Uçağa binen yolcular artık büyük bir hızla kutsal mekânlara yaklaşmaktadır. Her insanın hayatında derin izler bırakan duygu yüklü bu manzara, kabile başkanı ve din görevlileri açısından önemli bir fırsattır. Bütün hacılar bir aradadır; herkesin kalbi aynı heyecanla çarpmaktadır. Görevliler bu süreci çok iyi değerlendirebilirler. Kur'an tilâveti, telbiye, tekbir, kaside, ilahi ve aydınlatıcı bir konuşma ile yolculuk taçlandırılabilir.

4. Hacı adayları vardıkları havaalanında doğal olarak gümrük işlemleriyle karşılaşacaklardır. Burada da ekip personeli ve kabile görevlileri onları yalnız bırakmayarak neyi ve nasıl yapacaklarına rehberlik etmeleri gerekir. Özellikle pasaport kontrolünde, eşyaların otobüslere yüklenmesinde öncülük edilmelidir.

5. Hacı adayı, Mekke veya Medine'ye gitmek üzere havaalanından ayrılırken hedefine iyice yaklaşmıştır. Artık Cidde, Mekke ve Medine arasında karayolu ile seyahat edilecektir. Hz. Peygamber ve ashabının yaya olarak yürüdükleri bu mesafe, vasitalardan yararlanarak kat edilecektir. Kafile görevlileri bu karayolculuğunda da kendilerine emanet edilen Allah'ın misafirlerini yalnız bırakmamalıdır. Hz. Peygamberin ashabıyla birlikte gezdiği ve vahyin nazil olduğu bu yollar ve topraklar hakkında bilgi verilmelidir. Yol boylarında telbiye, tesbih, tekbir ve dualar okunmalı, ruh ve mana âleminde tarihin derinliğine doğru bir yolculuk yapılmalıdır.

6. Bilindiği üzere, bilgi ve tecrübeyi başkasına aktarmanın en pratik yolu, olayı yerinde, zamanında ve yaşayarak anlatmaktır. Buna göre hizmette bütün şartlar oluşmuştur. Kafile görevlileri mikat mahallini, ihrama girmeyi, niyeti ve devamındaki sorumlulukları rahatça ve uygulamalı olarak hacılarıyla paylaşmanın mutluluğunu yaşamalıdır.

C) Mekke ve Medine

Hacılar kutsal beldelere intikal tarihine göre, önce Medine veya Mekke'ye gidecek şekilde planlanmaktadır. Mekke'de hac ibadetinin hükümlerini yerine getirmek, Medine'de ise Peygamber Efendimize komşu olmak gibi bir nimet ve güzellik söz konusudur. Her iki kutsal beldede de atılan adımlar, alıp verilen nefesler sayılıdır ve önemlidir. Bu yüzden Mekke ve Medine'de geçirilen günler, saatler ve dakikalar hacılarımız için hayatının müstesna anlarıdır. Şüphesiz bu kutsal beldelerde hacıların bütün zamanlarını ibadetle ve iyi bir şekilde değerlendirmeleri yine kafiledeki görevlilerin heyecan ve duyarlılığına bağlıdır. Buna göre önce Medine ve Mekke'deki sorumluluklarımıza birkaç cümle ile işaret edelim:

Medine

1. Önce Medine'ye gelen hacılar bir bakıma daha şanslı sayılabilirler. Hac organizasyonu açısından Medine şartları, Mekte'ye göre daha rahattır. Çünkü ikamet yerleri, Harem'e daha yakındır. Buradaki görevler de bir o kadar kolaydır. Bu itibarla hacıların günde beş vakit namazlarını Mescid-i Nebevî'de kılmaları telkin edilmelidir. Ayrıca namaz vakitlerinin dışında, kalınan binaların salonlarında uygun saatlerde vaaz ve irşat programları düzenlenmelidir.

2. Hazırlanacak vaaz ve irşat programlarıyla Hz. Peygamber (s.a.s.)'in mescidi ve özellikle ri hacılara detaylı olarak anlatılmalıdır. Özellikle Efendimizin kabri-i şerifini ziyaret usulü ve önemi üzerinde durulmalıdır. Ona bolca salât ve selâm getirmeleri, camide boş ve yüksek sesle konuşmalarını hatırlatılmalıdır.

3. Esasen kabile görevlileri Medine'de kalacakları süreyi dikkate alarak Hz. Muhammed (s.a.s.)'in Medine hayatını, onun sünnetini, ahlâkını ve İslâm'ı tebliğ usulünü kafilesiyle paylaşmalıdır.

4. Medine'deki ziyaret yerleri hakkında kısa da olsa bir konuşma ve ders planı hazırlanmalıdır. Ziyaret edilen yerlerin İslâm tarihindeki yeri ve özelliği hacıların zihninde iz bırakacak açıklamalarla anlatılmalıdır.

5. Kabile görevlileri, vatandaşların hac organizasyonu hakkında daha objektif bilgilere sahip olmaları açısından Medine ve Mekte arasındaki mesken, ikamet ve ulaşım özellikleri konusuna açıklık getirmeleri uygun olur. Çünkü Medine'ye oranla Mekte'deki şartlar çok daha zordur. Bu ayrımı bilmeyen vatandaşlar farklı kaygı, düşünce, yorum ve üzüntülere kapılabilirler.

Mekke

Hac ibadetinin yapıldığı asıl mekân Mekke'dir. Kabile görevlileri ve irşat ekibinin en yoğun hizmeti burada vermeleri gere-

kiyor. Hacılarımızın Mekke'deki günlük ibadet ve mesailerini kafile görevlilerince izlenmelidir. Onlara, tavaf ve sa'y başta olmak üzere, meşair ve diğer bütün görevleri için öncülük ve rehberlik edilmelidir.

1. Diğer yerlerde olduğu gibi Mekke'de de hac organizasyonunun merkezinde kafile görevlileri yer almak durumundadırlar. Çünkü Türkiye ve yol boylarında anlatılanlar da dikkate alınarak hacıların hangi konuların paylaşılması gerektiğini en iyi bilecek durumundaki kişiler kafile görevlileridir.

2. Kafile görevlileri hacıların Mekke'de ikamet edecekleri süreyi dikkate alarak özel programlar hazırlayabilirler. Öncelikle Mescid-i Haram ve çevresi, oraya gidiş ve dönüş şekli mutlaka anlatılmalıdır. İlk tavaf ve sa'ylar birlikte yapılmalı, ihramdan nasıl çıkılacağı öğretilmeli ve izlenmelidir.

3. Hac günleri sayılı günlerdir. Dolayısıyla Mekke'de geçirilecek süre çok iyi değerlendirilmelidir. Bu bağlamda hacıların bu-
lundukları evlerinde sıkça ziyaret edilerek bilgilendirilmelidir. Mekke'nin fiziki şartları, birlikte ikamet etmenin zorlukları, ortak mekânların kullanımı, bina, kat hatta odalar arasındaki farklılıkların dahi olabileceği açıklanmalıdır. Esasen Mekke'de evler, daha çok zorunlu dinlenme yerleri olarak değerlendirilmelidir. Bu konuda hacı adaylarını aşırı bir beklenti içine sokarak onların hayal kırıklığına uğramalarına fırsat verilmemelidir. En iyisi zihnimizi bu tür geçici ve çoğu zaman da sonuç vermeyen olaylarla meşgul etmemektir.

4. Kafile görevlileri, Mekke'ye varış ve ayrılış tarihlerini dikkate alarak hacıların zamanlarını Harem'de değerlendirmelerini sağlamalıdır. Birlikte Harem'e gitmeye gayret edilmelidir. Kendilerine Kâbe, metaf alanı, Safa ve Merve tanıtılmalıdır. Müsait anlarda tavaf yapmaları, kalabalık hallerde ise namaz kılmaları, dua etmeleri veya Kâbe'yi seyretmeleri hatırlatılmalıdır. Harem'e erken gitmeleri, yol ve merdiven altlarında otur-

mamaları, uygun yerlerde saf tutmaları, Harem’de boş konuşmamaları, seslerini yükseltmemeleri gerektiği anlatılmalıdır.

5. Mekke’de namaz sonrasında ulaşım ve servislerde, yemekhane, asansör ve benzeri yerlerde bazen izdiham yaşanmaktadır. Bu gibi yerlerde herkes dikkatli olmalı ve heyecana kapılmamalıdır. Sabır, fedakârlık ve başkasını nefesine tercih sınavı asıl buralarda verilmelidir.

D) Yurda Döndükten Sonra

Hac yolculuğu kısa bir süre içinde gerçekleşmekle beraber görülen yerler ve yaşanan hatıralar yönünden insan zihninde derin izler bırakmaktadır. Bu itibarla kafile başkanı ve din görevlileri hac mevsimini çok iyi değerlendirmelidir. Daha Türkiye’ye dönmeden önce adres, telefon ve e-mail listeleri düzenlenebilir. Dönüşten belli bir müddet sonra çeşitli etkinlikler planlanabilir. Hatta bu konuda koordine için hacılar arasında sorumlular bile tespit edilerek değişik zamanlarda bir araya gelenebilir. Böylece hacı arkadaşları arasındaki dostluk bağı güçlendirilir. Hac başta olmak üzere, güncel konularda aydınlatma ve bilgilendirme amaçlı programlar düzenlenebilir. Bu alanda çok başarılı olan arkadaşlarımız vardır. Nitekim haccın hikmet ve rahmeti de bunu gerektirmektedir.

Özetlemek gerekirse; Başkanlığımız hac ibadetini yerine getirmek isteyen vatandaşlarımıza hizmet sunarken grup ve kafile düzenini esas almaktadır. Bu itibarla kafilelerin sevk ve idaresi başta olmak üzere hac sezonu boyunca her türlü bilgilendirme ve rehberlik hizmetinde kafile başkanı ve din görevlilerinin özel bir yeri ve sorumluluğu vardır. Ayrıca organizasyonun her kademesinde görev alan personelin aşk ve heyecanla çalışması gerekir.

Şüphesiz ki bu hizmetlerin yürütülmesinde görev alan Fetva ve İrşat Ekibi üyeleri, okuyucular ve bayan irşat elemanlarının çalışmaları da hayati önem arz etmektedir. Ömründe ilk defa ve yaklaşık bir ay süre ile hacca gelme imkânını elde etmiş olan vatandaşlarımıza rehberlik yapmak, onları vahyin beşiği olan bu kutsal mekânlar hakkında bilgilendirmek, İslâm tarihini tanıtmak ve hac ibadeti esnasında karşılaştıkları dinî problemlere cevap vermek gibi önemli bir fırsat elde edilmiştir. Söz konusu hizmetlerde görev alanlara; önceden ders şeklinde not alıp hazırlanmak için bu kitapta yer alan konulara ilâve olarak, bu yazının sonunda, yer ve mekânlar göre bazı konu başlıkları daha verilmiştir. Bu konular üzerinde dikkatle çalışmaları durumunda ilgililer, hem tekrara düşmeyecek hem de daha sistematik ve başarılı olabileceklerdir.

Ümit ediyoruz ki kfile başkanı, din görevlisi, fetva ve irşat ekibinde görevlendirilen değerli hocalarımız her gün hacıları ziyaret ve onlarla sohbet etme imkânını bulacaklardır. Bu fırsat hem konuşmacı hem de dinleyici açısından değerlendirilmelidir. Zira kalpler mahzun, boyunlar bükük ve gözler yaşlı bir şekilde herkes, bam teline dokunacak yeni ve taze bilgiler beklemektedir.

Şüphesiz ki hac organizasyonu boyunca yapılan her iş ve atılan her adım önemlidir. Fakat insanların gönül dünyasına girmek, onları aydınlatmak, onların ufuklarını açmak, onların daha geniş bir çevre ile irtibatlarını sağlamak, gerektiğinde onları sabır ve tahammüle alıştırmak çok daha önemlidir.

Hacılarla Paylaşılabilecek Bazı Konu Başlıkları

a) Türkiye’de

1. Hacca Niyet ve Hazırlık
2. Hac Mali ve Bedeni Bir İbadettir

3. Haccın Dindeki Yeri ve Fazileti
4. Haccın Farz Oluşu İle İlgili Âyet ve Hadisler
5. Haccın Farz Olmasının Şartları
6. Haccın Edası ve Çeşitleri; İfrad, Temettu ve Kıran
7. Haccın Farz, Vacip ve Sünnetleri
8. Hac İbadetinin Tatbikatı (Kâbe Maketi ve CD Ortamında)
9. Hac Yolculuğuna Hazırlık (Yanına Alacak Zati Eşya ve İlaç)
10. Yola Çıkmadan Önce Yapılması Gerekenler
11. Hac Yolculuğunda Karşılaşabilecek Muhtemel Zorluklar
12. Yolculukta Namaz Nasıl Kılınır? Cem'i Takdim ve Tehir
13. Hac Organizasyonu, Kafile ve Grup Düzeni Hakkında Bilgi
14. Yolculuk Adabı ve Yardımlaşma
15. Birlikte Kalacak Oda Arkadaşlarıyla Tanışmak
16. Havaalanlarına İntikal ve İşlemler Hakkında Bilgilendirme

b) Medine'de

1. Havaalanından Evlere İntikal
2. Medine'nin Tarihi ve Fazileti
3. Hz. Peygamber (s.a.s.)'in Medine Hayatı ve İslâm'ı Tebliğ
4. Mescid-i Nebevî ve İslâm'ın Tebliğindeki Yeri
5. Hz. Peygamber (s.a.s.)'in Kabrini Ziyaret ve Ziyaret Adabı
6. Hz. Peygambere Salât ve Selâmla Dua etmek
7. Hicret ve İlk Cuma Namazı
8. Muhacirin ve Ensar Arasında Tesis Edilen Kardeşlik

9. Medine ve Ziyaret Yerleri: Baki Kabristanı, Uhud Şehitliği, Kuba, Kibleteyn ve Yedi Mescitler
10. Medine’de Kalınacak Sürenin Değerlendirilmesi
11. Sahabenin Örnek Hayatı ve İslâm’ın Yayılmasına Katkıları
12. Hz. Peygamber (s.a.s.)’in Örnek Ahlâkı
13. Hac Yolunda Arkadaşlık
14. Birlikte Yaşamak, Yardımlaşmak ve Paylaşmak
15. Mekke’ye Hareket Öncesi Hazırlık
16. Hacca Niyet ve Hac Çeşitlerinin Açıklanması
17. İhram ve İhram Yasaklarının Hatırlatılması
18. Mîkat Mescidi ve Hacca Niyet Etmek
19. Medine’ye Oranla Mekke’deki Muhtemel Zorluklar
20. Medine-Mekke Yolculuğunda Bilgilendirmek

c) Mekke’de

1. Cidde Havaalanından Mekke’ye İntikal
2. Evlere Yerleşme, İlk Tavafa Hazırlık
3. Kâbe’yi Tavaf, Sa’y, Tıraş ve İhramdan Çıkmak
4. Mekke’nin Tarihi ve Fazileti
5. İslâm Öncesi Mekke ve Cahiliye Dönemi
6. Mekke ve Harem Bölgesi
7. Mescid-i Haram (Tarihi ve Fazileti)
8. Hz. Peygamber (s.a.s.)’in Nübüvveti ve İlk vahiy
9. Mekke’de İlk tebliğ ve Davet
10. İlk Müslümanlar ve Maruz Kaldıkları Baskılar
11. Çeşitlerine Göre Haccın Tatbikatı ve Kurban Kesimi Hakkında Bilgi
12. İhram ve İhram Yasaklarına Riayet

13. Mescid-i Haram'da Bulunmanın ve Burada Namaz Kılmanın Fazileti
14. Tavaf ve Namaz Esnasında Başkalarını Rahatsız Etmemek
15. Haccın Hikmetleri: Tanışmak ve Alınması Gereken İbretler
16. Uygulamada Karşılaşılan Zorluklar ve Sabırlı Olmak
17. Kâbe'nin Tanıtımı (Tavaf, Makam-ı İbrahim ve Tavaf Namazı)
18. Safa ve Merve Hakkında Bilgi
19. Arafat, Müzdelife ve Mina Hakkında Bilgi
20. Hz. Peygamber (s.a.s.)'in Mekke Hayatı ve Karşılaştığı Sıkıntılar
21. İslâm'ın Mekke'de Tebliği ve Taif Yolculuğu
22. Mekke'de Ziyaret Yerleri Hakkında Bilgi
23. Mekke'de Geçirilen Sürenin Değerlendirilmesi
24. Kuran Okumak, Kaza ve Nafile Namazları Kılmak
25. Dua, Tövbe ve İstiğfar
26. Haccın Birlik, Beraberlik ve Cemaat Ruhuna Katkısı
27. Birlikte Yaşama Kültürü
28. Haccın Sosyal, Kültürel ve Felsefi Boyutu
29. Haccın Eşitliğe ve Sosyal Barışa Katkısı
30. Haccın Eğitim ve Davranışlarımız Üzerindeki Etkisi
31. Arafat'a Çıkış hazırlığı
32. Arafat'a İntikal

d) Arafat'ta (Özel)

1. Arafat'ın Fazileti ve Önemi
2. Hz. Peygamberin Veda Haccı ve Hutbesi
3. Tövbe, İstiğfar, Yakarış ve Gözyaşı

4. Hayatımızın Muhasebesi ve Değerlendirilmesi
5. Haccın Kazanımları ve Bundan Sonraki Hayatımıza Etkisi
6. Veda Hutbesi, İslâm'ın Evrenselliği ve İnsanlığa Getirdiği Değerler
7. Eşitlik ve Evrensel İnsan Haklarına Saygı
8. Öğle ve İkinci Namazlarının Cem'i Takdim İle Kılınması Meselesi
9. Vakfe, Müzdelife ve Mina'ya İntikal Hakkında Genel Bilgi

e) Hac Sonrasında

1. Haccın Kazanımları ve Hatıraları
2. Elde Edilen Değerlerin Korunması
3. Amel ve İbadetlerde Devamlılık
4. Salih Amel ve Önemi
5. Nefis Muhasebesi
6. Hac Sonrası Sorumluluklar
7. Hac Dönüşü Ziyaretçi Kabulü ve Onlara Güzellikleri Anlatmak
8. Hac Yolunda Tanıştığı Kişilerle Dostluğun Devamı.